

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

ОСТРОВИЙ Володимир Михайлович

УДК [93:37]:929-051В.О.Геринович(477)''19''(092)(043.3)

**ПРОФЕСОР В.О. ГЕРИНОВИЧ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ
ТА ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ
(перша половина ХХ ст.)**

07.00.01 – історія України

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Кам'янець-Подільський – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент
Телячий Юрій Васильович,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
проректор з науково-педагогічної роботи.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України
Даниленко Віктор Михайлович,
Інститут історії України НАН України, завідувач
відділу історії України другої половини ХХ ст.;

кандидат історичних наук, доцент
Лисий Анатолій Кононович,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, доцент кафедри
історії України.

Захист відбудеться “___” лютого 2013 р. о ___ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 71.053.01 у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка за адресою: 32300, м. Кам'янець-Подільський, вул. Татарська, 14, ауд. 23.

Із дисертацією можна ознайомитися у читальному залі історичного факультету наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (32300, м. Кам'янець-Подільський, вул. Татарська, 14).

Автореферат розісланий “___” січня 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. Б. Задорожнюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розбудова незалежної Української держави в процесі входження в європейське демократичне співтовариство вимагає відновлення історичної правди, яка в часи СРСР піддавалася фальсифікації. В контексті даної проблеми чільне місце обіймає національна наукова еліта, яка була піддана репресіям у 1930-ті – 40-і рр. Українська історія буде неповною та необ'єктивною без висвітлення історико-культурної, громадсько-політичної, освітньої діяльності видатних учених, науковців, політиків, громадських діячів першої половини ХХ ст. Важливим завданням сучасної історичної науки являється повернення чесного імені авторитетних діячів національного відродження, незаслужено забутих у період радянського минулого.

Одним із представників української інтелігенції, вилучених на півстоліття з вітчизняної історії, є професор В.О. Геринович (1883 – 1949 рр.), внесок якого у вітчизняну науку, розвиток географії, історичного та географічного краєзнавства, національної освіти, громадського життя залишається малодослідженим.

У зв'язку з цим актуальною є необхідність в повній та об'єктивній реконструкції життєвого шляху, наукової біографії вченого, зокрема переосмислення його науково-теоретичної спадщини. Як один із засновників антропогеографічного напрямку вітчизняної географії В. Геринович обґрунтував політико-географічне положення України, визначив її етнографічні кордони та окремішність української нації. Потребує вивчення внесок науковця в організацію та проведення науково-дослідної роботи з історичного краєзнавства, археології, ґрунтознавства. Значний інтерес викликають його досягнення як керівника та організатора вищої школи на Поділлі в статусі ректора Кам'янець-Подільського інституту народної освіти в 1920-х рр.

Актуальною залишається необхідність введення до наукового обігу нових історичних джерел щодо всебічного об'єктивного висвітлення життєвого та творчого шляху В. Гериновича, беручи до уваги його вагомий внесок у науково-педагогічне та громадське життя України першої половини ХХ ст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до наукового напрямку кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: „Проблеми історії суспільних змін і трансформацій в Україні від найдавніших часів до сьогодення” (номер державної реєстрації 0110U004634).

Мета дисертаційної роботи полягає у відтворенні та комплексному аналізі наукової, культурно-освітньої та громадської діяльності В. Гериновича в Україні та за її межами в першій половині ХХ ст.

Відповідно до поставленої мети визначені такі **завдання**:

– проаналізувати стан дослідження проблеми в історіографії, охарактеризувати джерельну базу;

– з'ясувати передумови та чинники, що впливали на становлення особистості Володимира Гериновича і формування його наукових інтересів, громадянсько-політичної позиції;

– розкрити громадську, просвітницьку та науково-педагогічну діяльність В. Гериновича в 1914 – 1921 рр.;

– дослідити основні віхи професійного зростання вченого;

– охарактеризувати обставини арешту, слідства та ув'язнення В. Гериновича, його роботу після повернення в Україну.

Об'єктом дослідження є громадсько-політичне, науково-педагогічне, культурно-освітнє життя України в першій половині ХХ ст.

Предметом дослідження є наукова, педагогічна, культурно-освітня та громадська діяльність професора В. Гериновича.

Хронологічні рамки дисертаційного дослідження визначаються специфікою дослідження й охоплюють життєвий шлях професора В. Гериновича з початку й до кінця творчої діяльності (1906 – 1948 рр.). Нижній хронологічний рубіж пов'язується з початком співпраці вченого з Науковим товариством ім. Т. Шевченка у м. Львові, публікацією перших науково-популярних статей у виданнях НТШ; верхня межа визначається встановленою датою написання ученим останнього прижиттєвого рукопису.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що *вперше*:

– визначено та охарактеризовано основні етапи становлення та розвитку наукового світогляду вченого;

– здійснено комплексне дослідження наукової спадщини, педагогічної та громадської діяльності В. Гериновича;

– систематизовано та опубліковано раніше невідомі рукописи вченого, упорядковано та оформлено матеріали, документи з родинного архіву;

дістало подальший розвиток:

– висвітлення творчого доробку В. Гериновича як географа, історика, краєзнавця на підставі комплексного розгляду його основних праць;

– запровадження до наукового обігу нових документальних джерел, фотоматеріалів із архівів України та Російської Федерації.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що положення, фактичний матеріал, висновки дисертаційної роботи можуть бути використані для підготовки наукових праць і навчальних посібників з історії України (зокрема вітчизняної біографістики); для проведення лекційних, практичних та семінарських занять з історії України, географії, краєзнавства у вищих навчальних закладах; у навчально-виховному процесі загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійних наукових досліджень. Усі результати роботи та положення, що виносяться на захист і складають її наукову новизну, отримані здобувачем особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження пройшли всебічну апробацію у доповідях на міжнародних науково-практичних конференціях: „Бібліотека вищого

навчального закладу – центр науково-інформаційного забезпечення підготовки національних кадрів” (м. Кам’янець-Подільський, 2007 р.), „Історія української географії та картографії”, присвяченої до 130-річчя з дня народження академіка Степана Рудницького (м. Тернопіль, 2007 р.), „Українство у світі: Україна є там, де живуть українці” (м. Чернігів, 2009 р.); на всеукраїнських науково-практичних інтернет-конференціях „Соціум. Наука. Культура” (м. Київ, січень, грудень, 2007 р.), а також на звітних наукових конференціях викладачів, докторантів і аспірантів Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам’янець-Подільський, 2008, 2009 рр.); на засіданнях кафедри історії України цього ж університету, а також систематично використовувалися при викладанні курсу „Історія України”, „Соціально-економічна географія України” в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії (2007 – 2012 рр.).

Публікації. Основні положення дисертації відображені у 16 публікаціях, з яких 8 (у тому числі 7 одноосібних) надруковано у наукових фахових виданнях України.

Структура роботи визначається метою, завданнями та змістом обраної проблеми. Дисертація складається зі вступу, п’яти розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел і літератури, додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи складає 307 сторінок, з яких – 185 сторінок основного тексту. Список використаних джерел та літератури нараховує 697 позицій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, її актуальність, зв’язок із науковими програмами, визначено мету, завдання, об’єкт і предмет дослідження, окреслено хронологічні рамки, методи дослідження, викладено наукову новизну, практичне значення, подано дані про опублікування та апробацію результатів, структуру роботи.

У першому розділі **„Історіографія, джерела та методологічні засади дослідження”** проаналізовано історіографію проблеми, охарактеризовано її джерельну базу, розкрито методологічні засади дослідження.

У підрозділі 1.1. **„Історіографія проблеми”** встановлено, що дослідження теми відбулося впродовж трьох етапів: дореволюційного, радянського та сучасного. Аналіз літератури свідчить, що окремі аспекти життя і творчого доробку В. Геріновича були висвітлені ще за його життя, у дореволюційні часи. Так, в 1910 р. у „Записках НТШ” опублікована позитивна рецензія на статтю Володимира Геріновича, в якій автор відзначив вклад ученого в світову геологію та археологію початку ХХ ст.¹.

---

¹ Кузеля З. Ф. Предісторія, археологія, історія штуки / З. Ф. Кузеля // ЛНВ. – Львів ; К., 1909. – Т. XLVI. – Кн. V. – С. 331–345. : (Рец. на публ). : Герінович Володимир. Питання про третичного чоловіка в новійшій літературі // Записки наук. т-ва ім. Шевченка у Львові. – 1910. – ХCV. – С. 191–196.

Внеском у розвиток географічної науки та її методологію початку ХХ ст. стала публікація В. Гериновичем наукових матеріалів у „Хроніці НТШ” з подальшим їх схваленням відомими українськими вченими С. Рудницьким і В. Левицьким. Особливої уваги заслуговує „Географічна карта земель, де живуть українці”, складена В. Гериновичем та опублікована в монографії С. Рудницького², адже це була перша вітчизняна наукова праця з географії, у якій цілісно відображено природу України. Етнографічна карта Володимира Гериновича була високо оцінена С. Рудницьким і М. Грушевським.

За радянських часів чимало матеріалів про педагогічну та наукову діяльність ученого в 1920 – 1930-х рр. міститься в наукових, педагогічних журналах „Краєзнавство”, „Вісник природознавства”, „Шлях освіти”, бюлетені „Наука на Україні” та ін. Рецензії на його науковий доробок у галузі історичного та географічного краєзнавства, вітчизняної географії, археології, методики викладання географії надали С. Магура, Л. Миловидов, С. Рудницький, Ю. Сіцинський.

На сучасному етапі важливим в оцінці доробку вченого став період 1991–2012-х рр., який характеризується початком активних досліджень його біографії. Першою науковою розвідкою, присвяченою життєдіяльності В. Гериновича, стала стаття О. Завальнюка та М. Петрова³. Автори проаналізували життєвий та творчий шлях В. Гериновича, його діяльність у період Української революції (1917 – 1921 рр.), вперше ознайомили громадськість із матеріалами слідчої справи. Вагомий внесок у дослідження наукової біографії вченого здійснили О. Шаблій⁴, П. Штойко⁵. Окремі аспекти життя і діяльності В. Гериновича розкрито у наукових публікаціях Л. Божко, О. Вісьтак, О. Гериновича, О. Завальнюка, Б. Заставецького, Ф. Заставного, М. Костриці, О. Котоній, Е. Мельника, А. Менделюка, В. Прокопчука, В. Савчука, Ю. Телячого, П. Тронька, А. Філінюка, С. Шевчука та ін.

Тематику репресій, спрямованих проти української інтелігенції (у тому числі й В. Гериновича) відображено в публікаціях Василя і Віктора Даниленків, О. Завальнюка, В. Марочка, Л. Місінкевича, О. Рубльова, П. Штойка та ін.

Окремі аспекти, пов’язані з життєдіяльністю вченого, відображені в працях представників української діаспори.

Важливу інформацію з точки зору відтворення наукової біографії вченого містять збірники наукових праць, матеріали конференцій, що проводилися в різних регіонах України.

² Рудницький С. Л. Коротка географія України / С. Л. Рудницький // Попул. б-ка „Лан”. – К.-Львів, 1910. – № 5–7. – 154 с.

³ Завальнюк О. М. „Винним себе визнав...” (В. О. Геринович) / О. М. Завальнюк, М. Б. Петров // Репресоване краєзнавство (20-30-ті роки) – К. : Рідний край ; Хмельницький : ред.-вид. відділ, 1991. – С. 178–183.

⁴ Професор Володимир Геринович / за ред. О. Шаблія. – Львів : Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 366 с.

⁵ Штойко П. І. Основні напрями географічних студій Володимира Гериновича / П. І. Штойко // Науковий вісник Чернівецького університету. Географія. – Вип. 104 : Географія. – Чернівці : ЧНУ, 2001. – С. 100–104.

У підрозділі 1.2. *„Джерельна база”* проаналізовано комплекс використаних архівних, опублікованих та рукописних джерел. Архівні матеріали представлені документами понад 200 архівних справ із фондів шести архівів України: Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО України), Центрального державного історичного архіву України, м. Львів (далі – ЦДАІЛ України), Державного архіву Служби безпеки України (далі – ДА СБ України), Державних архівів Львівської і Хмельницької областей, Інституту рукопису НБУ ім. В. Вернадського, а також Державного архіву Вологодської області (Російська Федерація). Більшість архівних документів вперше введено до наукового обігу.

Комплексом джерел у справі дослідження науково-педагогічної, адміністративної та господарської діяльності Володимира Гериновича у Кам'янецький та Харківський періоди його біографії є фонди ЦДАВО України, зокрема фонд 166 *„Міністерство Народної освіти”*. Архівні документи віддзеркалюють процеси функціонування Кам'янець-Подільського державного українського університету, інституту народної освіти, інституту соціального виховання та його структурних підрозділів. Матеріали, в яких відображено працю В. Гериновича на різних етапах науково-педагогічної роботи, умовно можна класифікувати за такими видами: документація адміністративного характеру, документи фінансово-господарського характеру, відомості щодо науково-педагогічної інфраструктури, студентського життя та ін. Тут знаходяться рецензії відомих українських істориків, географів, краєзнавців на статті, підручники та монографії вченого. Матеріалами цього ж фонду репрезентована робота В. Гериновича в Українському науково-дослідному інституті географії і картографії м. Харкова в 1928 – 1929 рр. Співпраця вченого зі Всеукраїнським державним видавництвом у 1920-ті рр. відображена у фонді 177 *„Всеукраїнське державне видавництво”*.

У фондах ЦДАІЛ України знаходяться матеріали про співробітництво В. Гериновича з науковими товариствами та видавництвами м. Львова в першій половині ХХ ст.

Інформація, що пов'язана з репресіями проти В. Гериновича, міститься у фондах ДА СБ України. Зокрема матеріали слідства зосереджено в кримінальній справі № 59171.

У Держархіві Львівської області виявлено матеріали, які розкривають період навчання В. Гериновича у Львівському університеті та інформують про початок його громадсько-політичної й науково-педагогічної діяльності, а також про науково-педагогічну роботу в повоєнні роки після повернення із заслання в Українському інституті радянської кооперативної торгівлі.

У фондах Держархіву Хмельницької області наявні документи, що розкривають діяльність В. Гериновича на посадах викладача Кам'янець-Подільського державного українського університету, декана та ректора Кам'янець-Подільського інституту народної освіти, організатора краєзнавчого руху на Поділлі, геолога, науковця.

Опрацювання справ фондів Держархіву Вологодської області (м. Вологда, Російська Федерація) дало можливість простежити обставини перебування вченого на викладацькій роботі після відбуття терміну покарання у сталінських таборах.

Вагоме місце у вивченні науково-педагогічної та громадської діяльності вченого займає українська періодична преса 1906 – 1930-х рр., що віддзеркалює практично всі етапи творчого шляху науковця.

Особливе значення для вивчення творчого доробку В. Гериновича мають його праці з географії України, які засвідчують внесок вченого в географічну науку загалом, та в методику її викладання зокрема⁶.

Вивчення матеріалів родинного архіву Гериновичів дало змогу відтворити тематику та зміст наукових досліджень вченого наприкінці життєвого шляху.

Отже, використаний у дисертаційному дослідженні комплекс історичних джерел є репрезентативним і дозволяє виконати вищезазначені мету і завдання роботи.

У підрозділі 1.3. *„Теоретико-методологічні засади та методи дослідження”* охарактеризовано основні наукові методи, використані у процесі наукового пошуку. Методологічною основою дисертації стали діалектичні принципи пізнання історичної дійсності – історизму (надав можливість розглянути діяльність В. Гериновича на різних етапах його біографії), багатофакторності, всебічності (дозволили більш повно пізнати та піддати аналізу науково-педагогічну і громадську діяльність вченого), об’єктивності (для аналізу й оцінки внеску професора В. Гериновича в науково-педагогічне й громадське життя України першої половини ХХ ст.). Конкретно-пошуковий метод дослідження передбачив виявлення, відбір, теоретичний аналіз, синтез, актуалізацію, класифікацію, узагальнення архівних і друківаних джерел із досліджуваної проблеми. Історико-генетичний метод дозволив виявити властивості, функції та зміни досліджуваної реальності в процесі її історичного руху, що дає можливість більшою мірою наблизитися до відтворення реальної історії об’єкта. Метод мікроісторії допоміг реконструювати окремі фрагменти та події в біографії родини В. Гериновича. Лінійно-хронологічний метод дозволив висвітлити життєвий шлях вченого у контексті соціальних подій. При цьому застосовано й метод історичної та психологічної реконструкції. Метод щільних описів допоміг через максимально детальне відновлення біографії вченого виявити „критичні моменти”, періоди, коли відбувалася зміна поглядів науковця. Історико-структурний метод дав можливість структурувати основні складові періодів життєдіяльності В. Гериновича. За допомогою проблемно-

⁶ Геринович В. О. Основи географії: для ужитку 3 і 4 класи / В. О. Геринович. – Кам’янець на Поділлі : Дністер, 1920. – 84 с. ; Його ж. Нарис Економічної Географії України: часть географічна / В. О. Геринович. – Кам’янець-Подільський : Вид-во ревстудвиконкому Кам’янецького укр. ун-ту., 1920. – Т. 1. – 188 с. ; Його ж. Географія України / В. О. Геринович. – Вінниця : Всеукр. держ. вид-во. Подільська філія, 1922. – 131 с. ; Його ж. Кам’яничина : часть географічна / В. О. Геринович. – Кам’янець-Подільський : [б. в.], 1926. – Ч. 1 : Природа. – 68 с. ; Його ж. Кам’яничина / В. О. Геринович. – Кам’янець на Поділлі : [б. в.], 1927. – Ч. 2 : Населення і його економічна діяльність. – 168 с.

хронологічного методу виділено та проаналізовано не тільки основні етапи біографії вченого, а також його наукову, науково-педагогічну, громадсько-політичну, адміністративну діяльність, особливо на посадах викладача, декана, ректора Кам'янець-Подільського ІЮ. Метод історико-правового аналізу дозволив з'ясувати правомірність інкримінованих В. Гериновичу звинувачень.

Наявний масив історіографії та джерельної бази, науково-методологічний інструментарій забезпечили можливість реалізації завдань і досягнення поставленої мети дисертаційної роботи.

У другому розділі **„Формування світогляду Володимира Олександровича Гериновича”** виокремлено та висвітлено основні етапи його біографії від народження до становлення особистості педагога і науковця.

У підрозділі 2.1. **„Формування світогляду та наукових інтересів”** розкрито процес формування світогляду і громадсько-політичної позиції В. Гериновича під впливом соціокультурних та суспільно-політичних процесів тогочасної Австро-Угорської монархії. Вступивши до Львівського університету, юнак опинився у вирі громадсько-політичного та наукового життя центру Галичини. Простежено його участь у страйковому студентському русі в боротьбі за Львівський вільний український університет, діяльність в українській студентській організації „Академічна громада”. Проаналізовано утвердження політичної позиції В. Гериновича на платформі Української національно-демократичної партії. Доведено, що молодий студент захопився географією та історією України під впливом професорсько-викладацького складу університету, зокрема С. Рудницького та М. Грушевського. Саме тоді В. Геринович долучився до науково-дослідної роботи, згодом захистив докторську дисертацію в галузі географії, співпрацював із місцевими науковими товариствами. До сфери його наукових інтересів входила розробка питань, пов'язаних із розвитком вітчизняної географії, географічним та історичним краєзнавством, про що свідчать численні публікації.

У підрозділі 2.2. **„Політична діяльність у складі Християнсько-суспільного союзу”** проаналізовано процес зміни політичних поглядів В. Гериновича та його вступ у 1911 р. до складу поміркованої консервативної Християнсько-суспільної партії. Під впливом партійної ідеології у В. Гериновича сформувалася впевненість у спроможності австрійської монархії шляхом реформ надати автономію українським землям, тим самим забезпечити можливість реалізації соціально-економічних та культурних потреб українців Східної Галичини. Саме це переконання з початком Першої світової війни привело вченого до лав австро-угорської армії.

Таким чином, у розділі простежено формування світоглядних позицій В. Гериновича в контексті суспільних подій початку ХХ ст.

У третьому розділі **„В.О. Геринович у роки Першої світової війни та Української революції (1914–1921 рр.)”** висвітлено участь В. Гериновича в Першій світовій війні на боці австро-угорських військ, з початком революції у Східній Галичині – в складі УГА на боці ЗУНР. При цьому, охарактеризовано його громадську, культурно-освітню діяльність у статусі приват-доцента

Кам'янець-Подільського державного українського університету, а згодом – викладача, декана та ректора Кам'янець-Подільського ІНО.

У підрозділі 3.1. **„На фронтах Першої світової війни. Участь в Українській революції (1914–1919 рр.)”** розкрито участь Володимира Гериновича у воєнних діях на фронтах Першої світової війни. Нагороджений бойовими відзнаками він дослужився до чину поручника, був неодноразово поранений. Проаналізовано публікації вченого у „Віснику Союзу визволення України” (м. Відень), що носили агітаційно-пропагандистський характер. У своїх дописах автор свідчив про зростання національної свідомості українських вояків, сподівання на реалізацію в перспективі ідеї автономії українських земель. Досліджено участь В. Гериновича в революційних подіях у Східній Галичині, в боротьбі за незалежність ЗУНР у складі УГА, його пропагандистську та просвітницьку діяльність на сторінках військового часопису „Стрілець”. Як патріот учений стояв на позиціях соборності та незалежності Української республіки.

У підрозділі 3.2. **„Громадська та просвітницька робота (1915 – 1921 рр.)”** висвітлено науково-дослідницьку діяльність Володимира Гериновича у воєнний період. Виявлено його внесок в обґрунтування українського етнографічного кордону на заході, у розвиток української суспільної географії, методології географічної науки, антропогеографії. Охарактеризовано громадську та просвітницьку діяльність вченого на посаді викладача Кам'янець-Подільського державного українського університету (1919 – 1920 рр.), а згодом – інституту народної освіти.

Отже, незважаючи на складні суспільно-політичні та воєнні події, В. Геринович не полишав науково-дослідницьку роботу, брав активну участь у громадському житті, продовжив викладацьку діяльність.

У четвертому розділі **„В.О. Геринович у Кам'янець-Подільському інституті народної освіти (соціального виховання) (1921 – 1932 рр.)”** простежено основні етапи професійного зростання В. Гериновича від викладача вишу, декана – до ректора інституту.

У підрозділі 4.1. **„Роль В.О. Гериновича у розвитку навчально-методичної бази закладу”** проаналізовано внесок В. Гериновича в організацію та забезпечення навчального процесу в Кам'янець-Подільському інституті народної освіти. Розкрито роботу вченого в підготовці навчальних посібників, підручників, розробці методичних матеріалів і програм з метою вдосконалення навчального процесу. Проаналізовано заходи ректора щодо налагодження тісної співпраці з іншими вишами УСРР у справі обміну досвідом з методики викладання навчальних дисциплін, постійного поповнення бібліотечних фондів. Охарактеризовано роль В. Гериновича як організатора регіональних педагогічних конференцій та його участь у форумах республіканського значення. Відзначено прагнення ректора перевести навчальний процес на лабораторний та семінарський методи викладання, обмежити зайнятість викладачів і студентства у сільськогосподарських роботах. Висвітлено його участь у відкритті робітничого університету, намагання забезпечити

навчальний процес професійними викладацькими кадрами. Одночасно проаналізовано освітньо-політичну діяльність ректора; простежено еволюцію його поглядів від радикального несприйняття більшовизму, до лояльності радянській владі.

У підрозділі 4.2. **„Діяльність В.О. Гериновича щодо активізації наукових досліджень у виші”** проаналізовано заходи, які сприяли формуванню наукового потенціалу вишу з метою впровадження в подальшому повноцінної науково-дослідної роботи. Висвітлено участь ректора в налагодженні наукових контактів із зарубіжжям. Розкрито активну участь ректора в діяльності місцевого наукового товариства, співпрацю з НТШ у м. Львові, участь в наукових конференціях, з'їздах, в тому числі і за кордоном (Польща). Охарактеризовано його участь як голови окружного комітету краєзнавства в організації та проведенні регіональних краєзнавчих конференцій, науково-дослідних експедицій, заснуванні місцевого наукового видання „Записки Кам'янець-Подільського ІНО”, налагодженні відносин з ВУАН, організації при інституті студентського наукового гуртка, підготовці аспірантів та ін. Особливе місце відведено відображенню внеску вченого в розвиток історичного краєзнавства у наукових виданнях, монографіях, пресі.

У підрозділі 4.3. **„Участь В.О. Гериновича у розв'язанні питань матеріально-технічної бази інституту”** охарактеризовано основні заходи ректора, спрямовані на вирішення матеріальних труднощів вишу. Показано наукову організацію праці колективу шляхом застосування режиму економії, налагодження співпраці з окружним земельним, фінансово-економічним управлінням, місцевими та іншими керівними органами в справі вирішення матеріальних проблем закладу, поліпшені фінансового забезпечення викладачів і студентів.

У підрозділі 4.4. **„В.О. Геринович на викладацько-науковій роботі”** проаналізовано внесок вченого в розвиток історичного, географічного краєзнавства та ґрунтознавства Поділля під час його перебування на посаді викладача інституту соціального виховання 1930 – 1932 рр. Висвітлено участь В. Гериновича в геологорозвідувальних роботах, наслідком яких стало відкриття покладів корисних копалин союзного значення (антрацит, буре вугілля, вапняк, гіпс, горючі сланці, кіл, мергель, фосфорити, целестин та ін.), котрих так гостро потребувала радянська промисловість.

З огляду на вищезазначене можна констатувати, що В. Геринович здійснив вагомий внесок у розвиток навчально-методичної, матеріально-технічної бази, наукових досліджень у Кам'янець-Подільському ІНО. Одночасно вчений досяг значних успіхів у викладацькій роботі та проявив себе як талановитий організатор вищої освіти на Поділлі.

У п'ятому розділі **„В.О. Геринович під тиском карально-репресивної системи (1928 – 1940-і роки)”** досліджено один із найбільш складних періодів його біографії, пов'язаний із початком репресій проти української наукової інтелігенції.

У підрозділі 5.1. *„Харківський період біографії вченого”* відображено роботу вченого в Українському науково-дослідному інституті географії та картографії м. Харкова (жовтень 1928 – лютий 1929 рр.). З’ясовано причини міжособистісних конфліктів між членами колективу, зокрема – В. Гериновичем і директором наукової установи С. Рудницьким. У процесі дослідження встановлено, що розладу відносин між колегами сприяла низка чинників. Серед них: побутова невлаштованість В. Гериновича, якому доводилося одночасно викладати ще й у Кам’янець-Подільському виші; низька заробітна плата, якої не вистачало на утримання хворих рідних у Галичині і сина Олександра, який навчався у Московській військово-інженерній академії. Негативну роль у конфлікті між членами колективу відіграли й органи ДПУ, які всебічно перешкождали розвитку національної української географічної школи. У результаті учений був звільнений з Українського науково-дослідного інституту географії та картографії м. Харкова і повернувся до м. Кам’яця-Подільського.

У підрозділі 5.2. *„Перебування під слідством і в таборах ГУТАБу”* охарактеризовано масований ідеологічний наступ 1920 – 1930-х рр. проти української наукової інтелігенції, під який потрапив і В. Геринович (зокрема цькування в пресі м. Кам’яця-Подільського). Варто зазначити, що вчений, намагаючись уникнути арешту, влаштувався на роботу до Московського геологорозвідувального інституту ім. С. Орджонікідзе. Однак за нез’ясованих обставин звільнився та повернувся до м. Харкова, де був заарештований органами ДПУ УСРР. Проаналізовано слідчу справу В. Гериновича та доведено її сфальсифікований характер. Простежено його перебування в таборах ГУТАБу, де спочатку вчений працював звичайним робітником, а згодом – керівником геологорозвідувальних партій НКВС Біломор-Балтійського каналу. Висвітлено викладацьку діяльність науковця у Вологодському педагогічному інституті ім. В. Молотова та сільськогосподарському технікумі м. Грязовець Вологодської області після відбуття терміну покарання.

У підрозділі 5.3. *„Повернення в Україну та останні роки життя. Реабілітація”* розкрито навчально-методичну та науково-дослідну роботу В. Гериновича в Українському інституті радянської кооперативної торгівлі (м. Львів). Встановлено, що високий професійний рівень дав можливість ученому за короткий час пройти шлях від викладача до в. о. декана торговельно-економічного факультету. Однак важка хвороба та арешт сина Олександра не дозволили завершити наукові задуми і передчасно обірвали життя Володимира Олександровича Гериновича. З’ясовано, що син вченого, О. Геринович неодноразово звертався до прокуратури УРСР з проханням зняти судимість з батька. Проте, В. Геринович був реабілітований Постановою Президії Верховної Ради СРСР більше, ніж через півстоліття – 16 січня 1989 р.

Отже, опинившись під тиском сталінської тоталітарної системи, вчений, як і значна частина української наукової інтелігенції, був підданий безпідставним репресіям. Незважаючи на це В. Геринович продовжував займатися викладацькою та науковою діяльністю, одночасно намагаючись відновити своє чесне ім’я.

Узагальнення результатів дослідження дало змогу зробити такі **висновки**:

1. Формування історіографічної бази досліджуваної проблеми пройшло три етапи. Впродовж першого, що припадає на 1910 – 1914 рр., були опубліковані рецензії на його перші наукові праці, а також дана оцінка громадсько-політичної діяльності в складі Християнсько-суспільного союзу. В цей період відбулося розкриття наукового потенціалу молодого вченого в багатьох напрямках, зокрема в галузі фізичної географії, антропогеографії, астрономії, археології, історичного краєзнавства, картографії. Наслідком цілеспрямованої роботи став успішний захист докторської дисертації та схвальні відгуки європейських учених. Другий етап, з початку 1920-х рр. до середини 1930-х рр., характеризується публікаціями про діяльність В. Геріновича в Кам'янець-Подільських вищих школах. Оцінка наукової діяльності вченого відбувалася на сторінках наукових часописів. З-поміж них необхідно виділити рецензії на монографії, статті, підручники з історичного краєзнавства, географії. Характерно, що в силу ідеологічних перешкод вітчизняні дослідники 1950 – 80-х рр. взагалі не торкалися його наукових здобутків. Упродовж третього етапу, 1991 – 2012 рр., відбувалося переосмислення науково-теоретичної спадщини Володимира Геріновича. Проте, незважаючи на появу численних публікацій, присвячених творчому доробку вченого, комплексного аналізу його наукової, педагогічної та громадської діяльності досі не проводилося.

Опрацьована і проаналізована джерельна база дослідження складається з архівних матеріалів архівосховищ України та Російської Федерації, родинного архіву О. Геріновича (онука В. Геріновича), значна частина яких вперше залучена до наукового обігу. Зібрані, систематизовані та поєднанні у комплекс архівні матеріали і джерела іншого походження являються цілком репрезентативними, становлять достатню наукову базу для дослідження науково-педагогічної та громадської діяльності В. Геріновича в 1900-ті – 1940-і рр.

2. Встановлено, що формування особистості В. Геріновича припало на період поступу української науки, активного розвитку суспільно-політичного життя Галичини та Наддніпрянщини початку ХХ ст. Навчання В. Геріновича на філософському факультеті Львівського університету відкрило перед ним можливість реалізації наукового потенціалу та утвердження в середовищі української інтелігенції. Ще в студентські роки, під впливом учених європейського рівня, Володимир Герінович зайнявся науково-педагогічною та громадською діяльністю. Своїми публікаціями молодий дослідник не лише намагався популяризувати наукові знання в галузі географії та історії України, але й впливав на формування національної самосвідомості. Багато часу він приділяв громадській роботі в Галичині: брав участь у заснуванні читалень, читанні науково-популярних лекцій. Перебуваючи на засадах національно-демократичної ідеології активно поєднував просвітницьку, педагогічну та громадську діяльність. Із часом під впливом відомого українського громадсько-політичного діяча, педагога й історика О. Барвінського політичні уподобання

Володимира Геріновича змінилися і він став членом поміркованого консервативного Християнсько-суспільного союзу. Вчений боровся за виборчу реформу, щоб повноцінно відстоювати суспільно-політичні, культурні та соціально-економічні інтереси українства. До мобілізації в австро-угорську армію на початку Першої світової війни В. Герінович залишався членом ХСС.

3. З'ясовано, що в перервах між бойовими діями на Східному фронті (Західна Україна) Володимир Герінович зумів зібрати цінний краєзнавчий матеріал, що дало можливість детально окреслити етнографічні межі України на заході з подальшою публікацією досліджень. Опинившись на Італійському фронті, В. Герінович став учасником битви на горі Саботіно. Але й тоді не полишав науково-дослідної роботи, результати якої оприлюднив у „Віснику Союзу визволення України” (м. Відень). Окрім спустошливого характеру війни, вчений відзначав зростання національної свідомості українських вояків. За хоробрість, проявлену в ході бойових дій, Володимир Герінович отримав нагороди. Внаслідок четвертого поранення його демобілізували з фронту в чині поручника. Перебуваючи в Італії, він керував групою дослідників-науковців, яка займалася вивченням карстових печер. Згодом у Віденському науковому „Товаристві Сходу і Близького Сходу” працював над проблемами антропогеографії.

Із проголошенням у листопаді 1918 р. ЗУНР В. Герінович вступив до лав УГА. Згодом працював на посаді референта з питань народної освіти при диктатурі ЗО УНР Є. Петрушевича. На сторінках військової преси займався агітаційною та роз'яснювальною роботою, що була невід'ємною складовою ідеологічної боротьби за незалежну Україну. Аналізуючи творчу спадщину В. Геріновича періоду Української революції (1917 – 1921 рр.), можна констатувати, що вчений прагнув озброїти українців ґрунтовними науковими знаннями з географії, історії, етнографії України.

4. Уточнено та проаналізовано Кам'янець-Подільський період у біографії вченого. Підтверджено, що В. Герінович у 1919 р. отримав посаду приват-доцента кафедри географії на фізико-математичному факультеті місцевого державного українського університету, де зарекомендував себе як здібний науковець, методист, талановитий організатор освіти. Як декан формував власний управлінський досвід, котрий у подальшому успішно реалізував на посаді ректора Кам'янець-Подільського інституту народної освіти (1923 – 1928 рр.). Завдяки організаторським здібностям та наполегливій праці ректора в інституті значно зріс академічний рівень підготовки, поповнилася матеріально-технічна база, активізувалась науково-дослідна робота та, що особливо важливо, – було розпочато формування нового професорсько-викладацького складу вишу, що був втрачений після поразки Української революції. Необхідно відзначити краєзнавчу діяльність вченого на посаді голови Окружного комітету краєзнавства, яка проявилася в організації та проведенні наукових експедицій, конференцій, виданні наукових та науково-популярних праць. Науково-теоретична спадщина В. Геріновича складається з понад 200 праць різнопланового характеру, із яких близько 30 наукових статей,

монографій, підручників були підготовлені професором у м. Кам'янці-Подільському. За безпосередньої участі вченого в місті відкрили робітничий університет, ректором якого він став. Саме завдяки наполегливій праці науковця в галузі історичного та географічного краєзнавства м. Кам'янець-Подільський став зразком наслідування для інших регіонів, „Українським Гейдельбергом”.

Після завершення ректорської каденції вчений прагнув утвердитися в Українському науково-дослідному інституті географії і картографії (м. Харків). Однак невирішеність матеріальних та побутових проблем, втручання в роботу інституту репресивних органів призвели до міжособистісних конфліктів, унаслідок яких В. Геринович залишив дану наукову установу. Незважаючи на складне політичне, економічне становище в УСРР і проблеми в особистому житті, вчений продовжував активно працювати на освітянській ниві та повністю віддавати себе науці. За короткий час перебування на посаді професора Кам'янець-Подільського вишу (лютий 1929 р. – травень 1932 р.) йому вдалося відкрити на Поділлі поклади природних копалин союзного значення. З метою уникнення тиску з боку репресивних органів учений перейшов працювати на кафедру гірничої економіки Московського геологорозвідувального інституту ім. С. Орджонікідзе.

5. Аналіз кримінальної справи, обставин слідства органів ДПУ щодо Володимира Гериновича дав підстави стверджувати, що обвинувачення в причетності до контрреволюційної „УВО” були необґрунтованими, компрометуючих матеріалів, окрім розмов, слідство не виявило. Шляхом шантажу та погроз вченого примусили визнати себе винним, унаслідок чого В. Геринович був засуджений до десятирічного терміну ув'язнення. Відтворено період в житті вченого, пов'язаний з його перебуванням у Вологодській області після відбуття десятирічного терміну покарання. Як з'ясувалося, вчений влаштувався на роботу викладачем до сільськогосподарського технікуму м. Грязовця Вологодської області. Одночасно він викладав у Вологодському педінституті ім. В. Молотова.

Досліджено науково-педагогічну діяльність Володимира Гериновича після повернення в Україну (1946 р.) до м. Львова, де він був прийнятий на науково-педагогічну роботу до Українського інституту радянської кооперативної торгівлі. Вчений продовжував активно займатися як викладацькою, так і науково-дослідною діяльністю, керував підготовкою аспірантів та приймав участь у науковому житті Західної України. Останні прижиттєві рукописи вченого свідчать, що Володимир Геринович працював над дослідженням покладів корисних копалин і родовищ енергоносіїв, розглядаючи шляхи їх використання для розвитку економіки Західного регіону України. Особлива цінність досліджень В. Гериновича, присвячених природно-економічному потенціалу України, полягає в їх багатовекторності, системності підходів, оригінальності вирішення складних завдань, які висувалися тогочасною наукою. Творчий доробок науковця не втратив практичного значення і сьогодні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у фахових виданнях:

1. Островий В. М. В. О. Герінович: хроніка життя та діяльності (1883 – 1949 рр.) / В. М. Островий // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. – Кам’янець-Подільський : Оіюм, 2005. – Т. 5 : Матеріали круглого столу „Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII – на початку XXI ст.” – С. 161 – 176.
2. Островий В. М. В. О. Герінович – ректор Кам’янець-Подільського інституту народної освіти (1923 – 1928 рр.) / В. М. Островий // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. – Кам’янець-Подільський : Оіюм, 2006. – Т. 6 : Матеріали другого круглого столу „Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII – на початку XXI ст.” – С. 122 – 133.
3. Островий В. М. Наукова та громадсько-політична діяльність В. О. Геріновича в роки Української революції (1917 – 1920) / В. М. Островий, Ю. В. Телячий // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. – Кам’янець-Подільський : Оіюм, 2006. – Т. 8 : Матеріали четвертого круглого столу „Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII – на початку XXI ст.”. – С. 234 – 248.
4. Островий В. М. Навчальний процес у Кам’янець-Подільському інституті народної освіти у 1923 – 1928 рр. / В. М. Островий // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. – Кам’янець-Подільський : Оіюм, 2009. – Т. 13 : Присвячено 90-річчю Кам’янецької доби УНР. – С. 159 – 173.
5. Островий В. М. Праця В. О. Геріновича в Кам’янець-Подільському інституті народної освіти (соціального виховання) (лютий 1929 – червень 1932 рр.) / В. М. Островий // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. – Кам’янець-Подільський : Оіюм, 2009. – Т. 14. – С. 265 – 282.
6. Островий В. М. Участь ректора Кам’янець-Подільського інституту народної освіти В. О. Геріновича у розв’язанні питань матеріально-технічної бази вузу (1923 – 1928 рр.) / В. М. Островий // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. – Кам’янець-Подільський : Оіюм, 2011. – Т. 18 : Матеріали круглого столу „Освіта, культура і просвітницький рух на Поділлі”. – С. 215 – 242.
7. Островий В. М. Дослідження Поділля в науково-теоретичній спадщині Володимира Геріновича / В. М. Островий // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Історія / за ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – Вип. 2. – С. 241 – 246.
8. Островий В. М. В. О. Герінович: з матеріалів слідства ДПУ УСРР 1932 – 1933 рр. / В. М. Островий // Гілея: науковий вісник : зб. наук. праць. / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2012. – Вип. 67 (№ 12). – С. 79 – 84.

Публікації, що додатково відображують результати дослідження:

9. Володимир Геринович: з неопублікованого / упоряд., авт. вступ. ст. та приміт. В. М. Островий. – Хмельницький : ЦНТІ, 2009. – 136 с. : іл.

10. Островий В. М. В. О. Геринович, ректор інституту народної освіти, про робітничий університет в Кам'янці на Поділлі / В. М. Островий // Соціум. Наука. Культура : матеріали другої всеукр. наук.-практ. конф. інтернет-конф. (29 – 31 січня 2007 р.). – К. : ТОВ „ТК Меганом”, 2007. – Ч. 2. – С. 21 – 24.

11. Островий В. М. В. О. Геринович – учень та послідовник засновника української географії С. Л. Рудницького / В. М. Островий // Історія української географії та і картографії. Частина I : Збірник матеріалів Третьої Міжнародної наукової конференції присвяченої 130-літньому ювілею академіка Степана Рудницького (Тернопіль, 6-7 груд. 2007 р.). – Тернопіль, 2007. – С. 47 – 50.

12. Островий В. М. В. О. Геринович на захисті інтересів Української Народної Республіки (за матеріалами преси 1919 р.) / В. М. Островий // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів : у 5-ти тт. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2009. – Вип. 8, Т. 1. – С. 62 – 63.

13. Островий В. М. В. О. Геринович у лавах австро-угорської армії 1915 – 1917 рр. / В. М. Островий // Україна наукова : матеріали третьої всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (20-22 груд. 2007 р.). – К. : ТОВ „ТК Меганом”, 2007. – Ч. I. – С. 27 – 30.

14. Островий В. М. Внесок В. О. Гериновича у розвиток бібліотеки Кам'янець-Подільського інституту народної освіти 1923 – 1928 рр. / В. М. Островий // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету: Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство / Кам'янець-Подільський національний університет, наукова бібліотека; редкол. : О. М. Завальнюк (голова), В. С. Прокопчук (відп. ред.) [та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет, 2008. – Вип. I. – С. 63 – 71.

15. Островий В. М. Громадсько-політична та просвітницька діяльність В. О. Гериновича в складі Християнсько-суспільної партії 1911 – 1914 рр. на Галичині / В. М. Островий // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів, присвяченої 90-річчю Кам'янець-Подільського національного університету : у 5-ти тт. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2008. – Вип. 7, Т. 1. – С. 63 – 65.

16. Островий В. М. Професор В. О. Геринович: вибір між науковими переконаннями та реаліями суспільно-політичного життя / В. М. Островий // Український вимір : Міжнародний збірник інформаційних, освітніх, наукових, методичних статей і матеріалів з України та діаспори : у 3-х тт. – Чернігів : ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2009. – Т. I. – С. 163 – 166.

АНОТАЦІЯ

Островий В.М. Професор В.О. Геринович у науково-педагогічному та громадському житті України (перша половина ХХ ст.). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України. – Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2013.

У дисертації вперше всебічно та комплексно досліджено науково-педагогічну та громадську діяльність географа, історика, краєзнавця, освітянина В. Гериновича (1883 – 1949 рр.). На основі аналізу та залучення до наукового обігу значної кількості архівних матеріалів, документів, публікацій у періодичних виданнях, наукових і науково-популярних праць В. Гериновича системно реконструйовано його життєвий шлях та наукову біографію.

У дослідженні висвітлено становлення та еволюцію теоретико-методологічних та концептуальних поглядів ученого на географічне та історичне краєзнавство. Підкреслено, що він був одним із засновників антропогеографічного напрямку вітчизняної географічної науки, висвітлено вклад науковця у розвиток фізичної, економічної географії та археології.

Проаналізовано зв'язки вченого з науковими колами України та Європи. Розкрито внесок професора В. Гериновича у становлення і розвиток вищої освіти на Поділлі. Виявлено вплив репресивної системи на громадську та науково-педагогічну діяльність вченого, його особисте життя.

Ключові слова: В.О. Геринович, науково-педагогічна та громадська діяльність, краєзнавство, географія України, антропогеографія, Кам'янець-Подільський інститут народної освіти, репресії.

АННОТАЦИЯ

Островой В.М. Профессор В.А. Геринович в научно-педагогической и общественной жизни Украины (первая половина XX века). – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 – история Украины. – Каменец-Подольский национальный университет имени Ивана Огиенко. – Каменец-Подольский, 2013.

В диссертации впервые всесторонне и комплексно изучена научно-педагогическая и общественная деятельность украинского географа, историка, краеведа В. Гериновича (1883 – 1949 гг.). Путём изучения и анализа архивных материалов, документов, публикаций в периодических изданиях научных и научно-популярных работ В. Гериновича, системно реконструированы его жизненный путь и научная биография.

В исследовании отражено становление и эволюция теоретико-методологических и концептуальных взглядов ученого на географическое и историческое краеведение. Как один из основателей антропогеографического направления отечественной географии, учёный обосновал политико-

географическое положение Украины, обозначив её этнографические границы и обособленность украинской нации. Он первым среди других учёных уточнил украинско-польские границы, чем заложил предпосылки национального самоопределения и формирования украинского государства. Разрабатывая в своих работах этноним „Украина”, учёный сделал большой вклад в историческое (генетическое) украиноведение, украинскую историю и историософию.

В. Геринович стоял у истоков формирования отечественной географической науки, внёс значительный вклад в развитие физической и экономической географии Украины.

Особого внимания заслуживает деятельность В. Гериновича как методиста. Он разработал и подготовил к изданию серию учебников по географии Украины (для младшей, средней и высшей школы), антропогеографии, которые выдержали несколько редакций.

В. Геринович, одним из первых украинских учёных в 1920 – 1930-х гг., достиг значительных успехов в разработке теоретических проблем исторического и географического краеведения, определил принципы и методы региональных исследований истории Украины, которые до сих пор не утратили своего значения. Учёный осуществил вклад в организацию научно-исследовательской работы по изучению родного края, вооружил историческое краеведение методологией и наделил его массовостью, вовлекая в краеведческую работу широкие круги общественности.

В. Геринович много сделал для развития мировой и отечественной археологической науки, его докторская диссертация посвящена археологическим исследованиям древнейшего человека на территории Восточной Европы. В дальнейшем учёный продолжил заниматься археологическими исследованиями на Подолье во время работы в должности преподавателя, декана, а потом и ректора Каменец-Подольского института народного образования.

Значительными являются достижения В. Гериновича как руководителя и организатора становления и развития высшей школы на Подолье. За короткое время пребывания на должности профессора Каменец-Подольского вуза он достиг существенных успехов в геолого-разведывательной работе, открыв в регионе залежи природных ископаемых союзного значения. В связи с индустриализацией, учёный занимался проблемами электрификации, наиболее эффективного использования природных ресурсов региона. В контексте решения хозяйственно-значимых вопросов для экономики страны, В. Геринович изучал экономический потенциал р. Днестр, как транспортной магистрали.

В 1930-е годы учёный был подвергнут воздействию карательно-репрессивной системы, что не сломало его и не помешало в дальнейшем заниматься преподавательской и научно-исследовательской деятельностью. Как видно из последних прижизненных рукописей, он изучал месторождения

энергоносителей, рассматривая пути их использования для развития экономики западного региона Украины.

В работе сделан вывод об актуальности научно-теоретического наследия учёного в различных областях географии, истории, краеведения, археологии.

Ключевые слова: В.О. Геринович, научно-педагогическая и общественная деятельность, краеведение, география Украины, антропогеография, Каменец-Подольский институт народного образования, репрессии.

RESUME

Ostrovyi V. M. Professor Herynovych V. O. in Scientific-Pedagogical and Public Life of Ukraine (First Half of the XX Century). – Manuscript.

Thesis for a Candidate degree in history, speciality 07.00.01 – History of Ukraine. – Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiyenko National University. – Kamianets-Podilskyi, 2013.

For the first time thoroughly and comprehensively scientific-pedagogical and public activity of Ukrainian geographer, historian, regional ethnographer V. Herynovych (1883 – 1949 yy.) has been studied in the dissertation. On the basis of the analysis and attraction to scientific circulation great amount of archival materials, documents, publications in periodicals, scientific and popular science works of V. Herynovych, his path of life and scientific biography has been system reconstructed.

Formation and evolution of theoretic-methodological and conceptual views of the scientist to the geographical and historic regional ethnography have been elucidated in the research. It is emphasized that he was one of the founders of anthropo-geographical direction of domestic geographical science, the contribution of the scientist into the development of domestic physical, economical geography, archeology has been shown.

The relations of the scientist with scientific circles of Ukraine and Europe have been examined. The contribution of professor V. Herynovych into the formation and development of higher education in Podillia region has been revealed. Influence of punitive-repressive system to the public and scientific-pedagogical activity, personal life of the scientist has been analyzed.

Key words: V.O. Herynovych, scientific-pedagogical and public activity, regional ethnography, geography of Ukraine, anthropo-geography, Kamianets-Podilskyi Institute of People's Education, repressions.

Підписано до друку 09.01.2013 р. Формат 60x84/16.
Друк різнографічний. Кегль Times New Roman. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 5.

Видавництво Хмельницького державного
центру науки, інновацій та інформатизації
29000, м. Хмельницький, вул. Свободи, 36.
тел.: (0382) 65-50-96
Свідоцтво ДК №4375 від 26.07.2012 р.